כרכום החרמון Crocus hermoneus – צמח חודש מרחשוון תשע"ז

כרכום החרמון *Crocus hermoneus* הוא גיאופיט ממשפחת האירוסיים הגדל בהרים גבוהים בחרמון ובבנימין. פקעת הכרכום עטופה בקליפות קרומיות המהוות את בסיסי העלים משנים קודמות, הקליפות החיצוניות מחולקות לסיבי אורך דקים ומקבילים. העלים ירוקים, צרים, ובמרכזם פס לבן, כמו במינים רבים אחרים בסוג. הפרח יוצא מהאדמה ללא גבעול. יש לו 6 עלי עטיף המאוחים בבסיסם ונפתחים בצורת פעמון. צבעם לבן עד סגול וצידם החיצוני לרוב משורטט בעורקים כהים. לפרח שלושה אבקנים צהובים ועמוד עלי יחיד המתפצל לשלוש צלקות המתפצלות לאונות דקיקות וצבעם צהוב עד כתום. הפירות מבשילים מתחת לפני הקרקע ועולים באביב מעל לפני הקרקע.

כרכום החרמון. צילום: שיר ורד ©
מימין – כרכום החרמון תת-מין חרמוני, פסים כהים בצידם האחורי של עלי העטיף
במרכז – כרכום החרמון תת-מין ארץ ישראלי, צבע העטיף לבן, פסים הכהים מצידו האחרוי של העטיף נראים גם מצידו הפנימי בגלל שקיפות העטיף
משמאל – כרכום החרמון תת-מין ארץ ישראלי, שלושה אבקנים צהובים, אונות עמוד העלי בגובה האבקנים, צבע העטיף סגול
להגדלה – לחצו על התמונות

כרכום החרמון פורח בחרמון בסתיו בחודשים ספטמבר עד דצמבר, בדרך כלל ללא עלים. הפריחה מתחילה בספטמבר באזור פסגת החרמון ויורדת עד לבקעת מן לקראת דצמבר. באזור בנימין פורח **כרכום החרמון** בחודשים נובמבר-דצמבר.

המין אנדמי ללבאנט וגדל בהרים גבוהים בישראל בירדן ובלבנון. בישראל גדל מין זה בחבל בנימין ובחרמון. אוכלוסייתו בארץ מחולקות לשני תתי מין: בחרמון – תת-מין חרמוני, ובבנימין תת-מין ארץ-ישראלי. במצוקי האון גדל המין הקרוב לו – **כרכום השבכה**. ישנם פרטים שמתאימים לתיאור של כרכום החרמון ואחרים מתאימים לתיאור של תת-מין ארץ-ישראלי. יש חוקרים הרואים בהם צורת מעבר בין המינים.

תת המין הארץ ישראלי התגלה לראשונה ע"י טוביה קושניר בשנת 1942 באזור צומת יו"ש ותואר למדע כמין נפרד. לאחר מלחמת ששת הימים נבדקו האוכלוסיות בחרמון ובבנימין ובגלל הדמיון הרב ביניהם הוחלט לאחד אותם למין אחד עם שני תתי מין. תת המין החרמוני גדל גם בפסגות מול הלבנון בשטח לבנון, אוכלוסיה נוספת גדלה ברמות הגבוהות של עמון ומואב בירדן (מעל גובה 800 מטרים).

<u>ההבדלים בין תתי המינים הם:</u>

תת-מין חרמוני ssp. hermoneus – קליפות הפקעת משוכות עד 1.5 ס"מ מעל לפקעת, העלים יוצאים מספר חודשים לאחר תום הפריחה, זרועות עמוד העלי גבוהות בהרבה מהאבקנים

תת-מין ארץ-ישראלי ssp. palaestinus – קליפות הפקעת משוכות עד 3 ס"מ מעל לפקעת, העלים יוצאים לקראת סיום הפריחה, זרועות עמוד העלי בגובה האבקנים או מעט מעל לאבקנים.

כרכום החרמון תת-מין ארץ-ישראלי. צילום: שיר ורד ©
מימין – פרחים, בסיס עלי העטיף בצבע צהוב עד חום
משמאל – עלים צרים ומחטניים, העלים יוצאים לקראת סוף הפריחה
להגדלה – לחצו על התמונות

הסוג **כרכום** נפוץ באזורים שונים בעולם. נכללים בו כ-90 מיני גיאופיטים הגדלים בעולם הישן. הם נפוצים באירופה, בצפון אפריקה, במזרח התיכון ובמרכז אסיה. אזור גידולם וטווח רום תפוצתם הוא מגובה פני הים ועד לחגורה ההררית האלפינית. מינים אחדים פורחים בסתיו (עם או ללא עלים) ואחרים פורחים בחורף או באביב. כ -30 מיני כרכום מגודלים כצמחי תרבות. בארץ גדלים בר 7 עד 8 מינים, כולם פורחים בסתיו או בתחילת החורף.

מקור שם הסוג **כרכום**, הוא שמי קדום (כורכומא בארמית, כורכום בערבית וכרכום בעברית). השם חדר לשפה היוונית ושונה ל krokos, משם התגלגל לשם המדעי crocus. שמו המדעי של המין **כרכום החרמון**, ניתן לו על שם אחד ממרכזי התפוצה בו תואר - פסגות החרמון.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2016 כרכום החרמון Crocus hermoneus – צמח חודש מרחשוון תשע"ז, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 3.
https://www.kalanit.org.il/crocus-hermoneus